מסורת הש"ס

א) [נ"ל אשי], ב) [נ"ל חייבין], ג) [לעיל קיא: לקמן קיד:], ד) גיטין י: נדרים כח. ב"ב נד: נה., ה) כלאים פ"ט מ"ב, ו) [ע' תוס' זבחים לא: ד"ה הא ר' יהודה], ז) גרסינן במס' שמחות פ"ב הלכה ט' הגונב את המכס ה"ז שופך דמים ולא שופך דמים בלבד אלא כאלו עובד ע"ז ומגלה עריות ומחלל שבתות, ח) נדרים כז:, ט) [בס"א: ישראל וגוי], י) [מניסן לבתר ניסן כצ"ל], כ) בס"א: שהוא נכרי, ל) שייך אחר ד"ה אין פורטין, מ) בס"א: כשהשרים, נ) וכ"ז דוקא להנצל מן האנסים אבל בלא"ה אסור לגנוב דעת הבריות ח"ו כל שהוא אפי' שלא בשעת נדר,

◆

תורה אור השלם

1. תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וְיוֹסֶף לֶקַח: משלי ט ט
2. אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ אֶחָד מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ: ויקרא כה מח

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמתני לה אהא נודרין וכו' של תרומה אע"פ שאינה של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של מלך: (ב) רש"י ד"ה דינא וכו' אין זה גזלן: (ג) תוספות ד"ה ומר וכו' והא נמי דתנן בפ' בתרא דכלאים מוכרי כסות:

◆

גליון הש"ס

גמ' א"ל תן לחכם וכו'. עירובין סה ע"ב: שם אסור להבריח. עיין פסחים דף קיב ע"ב: שם דמ"ס דבר שאין מתכוין מותר. זבחים לא ע"ב תוד"ה הא ר"י:

◆

שיטה מקובצת

א] כתב הרב המאירי ז"ל וזה דוקא בכנענים עובדי אלילים אנסים שאינם גדורים בדרכי הדתות כו' (ועי' לעיל דף ל"ח ע"א מה שמובא שם בשיטה מקובצת בזה) אבל באותן הגדורים בדרכי הדתות לא נאמר כן אלא אם באו לפנינו לדין אין מעבירין להם את הדרך כמלא מחט אלא יקוב הדין את ההר:

◆

רבינו חננאל

ואמר רבא האי מאן דכתיבא פתיחא עלויה על דלא אתא לבי דינא וכו'. פר"ח זצ"ל הני כולהו דרבא הילכתא נינהו. **אמר רב חסדא** קובעין זמן שני וחמישי ושני זימנא וזימנא וזימנא ובתר זימנא עד למחר לא כתבינן פתיחא וכו', ה"מ גברא דלא שכיח במתא אבל איתתא דשכיחא במתא דיתבא ולא אתיא מורדת היא. פר"ח זצ"ל, וכן כל שהוא כיוצא בה לאלתר הוי מורד וכתבין עליה פתיחא לאלתר. **תנן לא ילבש אדם כלאים אפילו על גבי י' מלבושין להבריח בו את המכס**, במקום שישר' נותנין מכס וגוים אין נותנין. ר' שמעון אומר משום ר' עקיב' מות' להבריח בו את המכ'. בשלמ' לענין כלאים בהא פליגי דתנא קמא סבר דבר שאין מתכוין אסור ור' שמעון סבר דבר שאין מתכוין מותר. מהכא שמעי' דכל דבר שאין מתכוין מותר דקאמר ר' שמעון בכ"מ, משום ר' עקיבא קאמ'. **להבריח בו את המכס**, פי' כדי שיראה כי מבגדי מלבושו הוא ולא מבגדי סחורה פר"ח. **והא דתנן נודרין להרגים ולחרמים כול'.** מפורש במקומו כי נודר יאסרו כל פירות שבעולם עליו מחשב בלבו הי ומוציא בשפתיו סתם, אע"ג דקימא לן דברים שבלב אינן דברים, לגבי אנסין איפשר דלא עקר לנידריה כי האי גונא שרו ליה רבנן. **רבי עקיבא אומר אין באין עליו בעקיפין.** פי' בערמומיות.

HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]אבל איתיה במתא לא דאמרינן אימר לא אמרו ליה דאמרי אשכחינהו שליחא דב"ד ואמר ליה [ב]ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא אמרי אשכחוה בי דינא ואמרי ליה [ג]ולא אמרן אלא דאתי ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא אימא אישתלויי אישתלי אמר רבא [ד]האי מאן דכתיב עליה פתיחא על דלא אתי לדינא עד דאתי לדינא לא מקרעינן ליה על דלא צייית לדינא עד דצייית לא מקרעינן ליה ולא היא [ה]כיון דאמר צייתנא קרעינן ליה: אמר רב חסדא [ו]קובעים זמן שני וחמישי ושני זמנא וזמנא בתר זמנא ולמחר כתבינן רב א)אסי איקלע בי רב כהנא חזא ההיא איתתא דאזמנה לדינא בפניא ובצפרא כתיב עלה פתיחא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא קובעין זמן שני וחמישי ושני א"ל [ז]ה"מ גברא דאניס וליתיה במתא אבל איתתא כיון דאיתה במתא ולא אתיא מורדת היא: אמר רב יהודה [ח]לא יהבינא זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי לא במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא [ט]אבל מניסן לבתר יומי ניסן וביומי תשרי לבתר תשרי קבעינן [י]ממעלי שבתא לבתר מעלי שבתא לא קבעינן מאי טעמא בעבידתיה דשבתא טריד אמר רב נחמן [כ]לא יהבינן זמנא לא לבני כלה בכלה ולא לבני ריגלא בריגלא כי הוו אתו לקמיה דרב נחמן אמר להו וכי לדידכו כנופייכו [ל]והאידנא דאיכא רמאי חיישינן: אם היה דבר שיש בו אחריות ב)חייב לשלם: ג)מתני ליה רבי לר"ש בריה לא דבר שיש בו אחריות ממש אלא אפילו פרה וחורש בה חמור ומחמר אחריו חייבין להחזיר מפני כבוד אביהן בעי מיניה רב כהנא מרב מטה ומיסב עליה שולחן ואוכל עליו מהו ° אמר לו [1]תן לחכם ויחכם עוד:

מתני' [מ]אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס של גבאין ואין נוטלין מהם צדקה [נ]אבל נוטל הוא מתוך ביתו או מן השוק:

גמ' תנא [ס]אבל נותן לו דינר ונותן לו את השאר: ומוכסין ד)והאמר שמואל [ע]דינא דמלכותא דינא אמר רב חנינא בר כהנא אמר שמואל [פ]במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי [צ]במוכס העומד מאליו איכא דמתני לה אהא ה)[ק]לא ילבש אדם כלאים אפי' על גבי עשרה בגדים להבריח בו את המכס מתני' דלא כר"ע דתניא א] ° [ר]אסור להבריח את המכס ר"ש אומר משום ר"ע מותר להבריח את המכס ו) בשלמא לענין כלאים בהא קמיפלגי ° דמר סבר דבר שאין מתכוין מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור אלא להבריח בו את המכס מי שרי והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי במוכס העומד מאליו ואיכא דמתני (א) אהא ח)[ש]נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא של תרומה שהיא של בית מלך אע"פ שאינה של תרומה אע"פ שאינה של מלך ולמוכסין והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא א"ר חנינא בר כהנא אמר שמואל [ת]במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמרי [א]במוכס העומד מאליו רב אשי אמר [ב]במוכס כנעני דתניא [ג]ישראל וכנעני אנס ט) שבאו לדין אם אתה יכול לזכהו בדיני ישראל זכהו ואמור לו כך דינכם ואם לאו באין עליו בעקיפין א) דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר אין באין עליו בעקיפין מפני קידוש השם ור"ע טעמא דאיכא קידוש השם הא ליכא קידוש השם באין וגזל כנעני מי שרי והתניא אמר ר' שמעון דבר זה דרש ר"ע כשבא מזפירין מנין [ד]לגזל כנעני שהוא אסור ת"ל [2]אחרי נמכר גאולה תהיה לו

שלא

אבל איתיה במתא לא. משמתינן ליה דהנהו איתתא ושיבדי לא עבדי שליחותם: **דאמרי שליחא דבי דינא אשכחיה ואמר ליה.** אלא משדרינן ליה עוד שליחות אחרינא בתריה: **ולא אמרן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא.** כי אתי ההוא פלוני לביתיה לית ליה אורחא לבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא סמכינן אשיבדי דאמרי בי דינא אמרי ליה: **אישתלי.** שכחו שליחותם קודם שבא אותו פלוני לביתו: **עד דאתא לבי דינא לא קרעינא ליה.** ואע"ג דאמר אתינא אתינא: **עד דלא ליית לבי דינא.** שאמרו [לו] לא תן לו ולא קיים: **עד דליית דינא.** ויפרע לו: **לא מקרעינן ליה.** ואע"ג דאמר פרענא: **ולא היא כיון דאמר דלייתנא קרענא.** לאלתר דדלמא לית ליה זוזי השתא וטרח אבל באתא לדינא כל כמה דלא אתי אפקרותא הוא: **קובעין זמן.** ליום שני בשבת ואם לא יבא מזמנין אותו ליום חמישי ואם לא יבא מזמנין אותו ליום שני ועד למחר לא כתבינן פתיחא שכל היום ממתינין שמא יבא: **לא יהבינן זימנא ביומי ניסן.** אין מזמנין אדם לדין בניסן ובתשרי שהן זמן קציר ובציר: **אבל י) לבתר ניסן.** שולחים שיבא ביום פלוני באייר: **לבני כלה בכלה.** באין לשמוע הדרשה בכל שבת אין אומרים לו בא ביום שני לדין דממנע ולא אתי לכלה: **בריגלא.** באין לשמוע הלכות הרגל קודם הרגל ל' יום: **כי אתו.** תובעין לקמיה דרב נחמן ביום כלה להזמין בעלי דינין לדין: **אמר להו וכי לדידכו כנופייכו.** לצורך דינכם הקהלתי אתכם: **מטה ושלחן מהו.** כיון דמידי דקאי בגו ביתא הוא ולא מתחזי לעלמא כי פרה וחמור וליכא זילותא דאבוהון או דלמא כיון דנפקי ועיילי אינשי לבייתייהו וחזו להו איכא זילותא: **ויחכם עוד.** כפרה וחמור כן מטה ושלחן: **מתני' אין פורטין.** להחליף סלעים בפרוטות מיד מוכסים ליטול הפרוטות מתיבתן שנותנין בה מעות המכס וכן מכים של גבאי המכס שגובה כסף גולגולת וארנונא לפי שהן של גזל: **מתוך ביתו.** של מוכס ממעות שלו: **או מן השוק.** אם יש לו מעות בשוק שאין לוקח מתיבת המכס: **גמ' אבל נותן לו דינר.** היה חייב לו פרוטות למוכס מן המכס בשוה חצי דינר ואין לו הפרוטות נותן לו דינר כסף ומקבל הימנו פרוטות בשוה חציו מפני שהוא כמציל מידו: **דינא דמלכותא דינא.** וזה שקיבל את המכס מן המלך בדבר קצוב כך וכך לשנה אין (ב) גזלן: **שאין לו קצבה.** אלא נוטל ככל חפצו: **מאליו.** שלא מאת המלך אפי' יש לו קצבה: **כדי להבריח את המכס.** ואע"פ שאין כוונתו להנאת לבישה אלא להבריח בו בלבישת כלאים: **דינא דמלכותא דינא.** ונמצא שגוזל את המוכס ישראל זה שקיבל את המכס מיד המלך נכרי בהיתר: **נודרין.** קונם כל פירות עלי אם אין תבואה זו של בית המלך: **הורגים.** רוצחים: **חרמים.** בעלי תיגרה ומריבה וגוזלי ממון: **במוכס שהוא כנעני אנס כ).** ואין לחוש אם גוזלו היכא דליכא חילול השם שאין מבין שזה מכזב: **באין עליו בעקיפין.** בחכמה עד שפוטרין את הישראל: **אחרי נמכר.** בעבד עברי הנמכר לנכרי בשוק משתעי:

שלא

ומר סבר דבר שאין מתכוין מותר. ושרי אפי' ללבוש והא נמי (ג) דתניא מוכרי כסות מוכרין כדרכן ומוקי בבמה מדליקין (שבת דף כט: ושם) כרבי שמעון דשרי דבר שאין מתכוין התם נמי שרי אף ללבוש ולא שישאם דוקא על כתיפיו:

אין פורטין לא מתיבת המוכסין. לרבנן דאמרי סתם גזילה לא הוי יאוש בעלים א"ש ומ"מ קתני דנותן דינר ויחזיר לו השאר הואיל ואין ידוע בברור שהם של גזל ור"ש נמי דאמר סתם גזילה הוי יאוש בעלים דהשתא ה"ל יאוש ושינוי רשות מ"מ אין פורטין משום דדבר מגונה הוא דתיבה וכיס מיוחדת להצניע שם גזילות שלהם ודרכו כל שעה להניח שם:

נודרין להרגים. בנדרים (דף כח.) מפרש דאמר בשפתיו סתם יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינם של תרומה ומחשב בלבו היום דאין נאסר אלא אותו יום בלבד ואע"ג דדברים שבלב אין דברים משום אונסא שרו ליה הכי מפרש התם וה"ה שיכול לחשוב בלבו שעה אחת או רגע וכן נוהגים כשהאנסים מ) מדירים היהודים הדרים תחתיהם שלא יצאו לדור בעיר אחרת יכולין לידור סתם שלא יצאו ובלבם יחשבו היום ואפי' הוא מפרש בשפתיו שלא יצא ממנו כל ימי חייו יכול להערים ולחשוב בלבו שום תנאי ואם מבטל בשפתיו בלחש כ"ש דהוי ביטול גמור נ):

שלא

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ' כה מהל' סנהדרין הל' י טוש"ע ח"מ סי' יא סעי' ג בהג"ה:
ל ב ג מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה י סמג עשין רח טוש"ע שם ס"ג:
לא ד ה מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ד:
לב ו ז מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' א:
לג ח ט י מיי' שם הל' ט סמג שם טוש"ע ח"מ סי' ה סעי' א ב:
לד כ ל (מיי' שם) טוש"ע שם סעי' ב בהג"ה:
לה מ נ ס מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' ט ועיין מ"מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט ס"ד:
לו ע מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעי' ב וסעי' ז ח ט:
לז פ צ מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
לח ק מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה יח סמג לאוין רפו טוש"ע י"ד סי' שא סעי' ה:
לט ר מיי' פ"ה מהל' גזילה הלכה יא סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ו:
מ ש ת א מיי' פ"ג מהל' שבועות הל' א ב ופ"ד מה' נדרים הל' א סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלב סעי' יד:
מא ב מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' יא סמג שם ועשין עג טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ו:
מב ג מיי' פ"י מהל' מלכים הל' יב:
מג ד מיי' פ"א מהל' גזילה הלכה ב ופ"א מהל' גניבה ה"א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' שמח סעי' ב וסי' שנט סעי' א:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' דתניא אסור להבריח בהם כצ"ל. וכ"ה ברי"ף ור"ל בכלאים ובנימוקי יוסף הגירסא בו וכן בדר' עקיבא ויעו"ש בנ"י דגרים להדיא בלשון הת"ק תניא אסור ללבוש עשרה בגדים כלאים זה על זה להבריח בו את המכס וכ"כ הרא"ש וכן נלע"ד שהיתה גירסת התוס' בזבחים דף לא ע"ב ד"ה הא ר"י ויעוש"ה ולשון סוגיין בשלמא לעניין כלאים וכו' הכי מוכח וע' פני יהושע ודו"ק:

◆

מוסף רש"י

לא דבר שיש בו אחריות ממש. לא שגזל קרקע והניחה לפניהן, אלא אפילו פרה כו'. והכל מעידין שהיה דנגזל חייבין (לעיל קיא:). **דינא דמלכותא.** של עכו"ם (גיטין י:) כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותא, דינא הוא, שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חבירו על פי חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל (רשב"ם ב"ב נד:). **נודרין להרגין.** שהוא הורג על עסקי ממון, שאם בא להורגו יכול לדור על זה שהוא של תרומה ויאמר נדר זה עלי אם אינו של תרומה, אף על פי שאינו של תרומה, כדי שלא יטלם, לפי שיש חיוב מיתה לזו, והנדר מותר והיינו נמי נדרי אונסין (נדרים כז:). **ולחרמין.** שהוא לסטים בעלמא שאינו הורג (שם). **ולמוכסין.** נוטל מכס המלך ורוצה ליטול פירותיו בעל כרחו (שם). **אף על פי שאינה של תרומה.** יכול לידור שהן של תרומה כדי שלא יטלם (שם).